

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№5 (264)**

Київ 2023

**Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 5 (264). – К., 2023. – 98 с.**

Рекомендовано Вченою радою ДНДІМЕ
Протокол №5 від 10.05.2023 р.

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної економіки;
- соціально–трудова проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 р. № 1643 даний збірник віднесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, категорія «Б».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

СТУДІНСЬКА Г.Я., доктор економічних наук (головний науковий редактор)
ХОДЖАЯН А.О доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ПАСІЧНИК Ю.В. доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ЗАХАРІН С.В., доктор економічних наук, с.н.с. (заступник наукового редактора)
АЛЕКСЄЄВ І.В., доктор економічних наук, професор
НЕБОТОВ П.Г., кандидат економічних наук, директор
ВАРНАЛІЙ З.С., доктор економічних наук, професор
ГУЖВА І.Ю., доктор економічних наук
ПИПА В.І., доктор економічних наук, професор
КИЗИМ М.О., доктор економічних наук, професор, член–кор НАНУ
КУЛЬПІНСЬКИЙ С.В., доктор економічних наук
КОРНЄЄВ В.В., доктор економічних наук, професор
ВАСИЛЬЧАК С.В., доктор економічних наук, професор
ЛОПУШНЯК Г.С., доктор економічних наук, професор
КИЧКО І.І., доктор економічних наук, професор
ШОСТАК Л.Б., доктор економічних наук, професор
ГАРБАР Ж.В., доктор економічних наук, доцент, професор
ЧЕРКАШИНА К.Ф., кандидат економічних наук, доцент
ІВАНОВ Є.І., кандидат економічних наук (відповідальний секретар)

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

АГНЕСЦКА ДЗЮБІНСЬКА, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту підприємства
АДАМ САМБОРСЬКИ, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце Польща, кафедра менеджменту підприємства
ВІРГІНІЯ ЮРЕНІЄНЕ, професор, доктор наук, завідувач кафедри філософії та культурології, Каунаський факультет, Вільнюський університет, Литва
ГОРБОВИЙ АРТУР ЮЛІАНОВИЧ, професор, доктор технічних наук, Словацька Академія аграрних наук, член відділення економіки та менеджменту, (Словацька республіка)
ДІАНА СПУЛБЕР, доктор філософії, Університет Генуї, асистент професора кафедри філософії суспільств, м. Генуя (Італія)
ІВАН ТЕНЕВ ДМИТРОВ, професор, доктор економічних наук, Університет «проф. д–р Асен Златаров», завідувач кафедри економіки і управління, м. Бургас (Болгарія)
МІТАР ЛУТОВАЦ, професор, доктор технічних наук, Університет Уніон ім. Миколи Тесла, факультет індустріального управління, завідувач кафедри технологій, м. Белград (Сербія)
ЮРАЙ СІПКО, професор, доктор економічних наук, Словацька Академія наук, директор інституту економічних досліджень, м. Братислава (Словацька республіка)
СОФІЯ ВИШКОВСЬКА, професор, доктор наук, зав. кафедри організації і управління (факультет управління) Технологічно–природничий університет ім. Яна і Єнджея Снядецьких у Бидгощі, Бидгощ, Польща
СТЕФАН ДИРКА, доктор економічних наук, професор, Вища економічна школа, м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту і маркетингу. Міжнародний акредитор Міністерства науки і освіти Республіки Казахстан
ТОМАШ БЕРНАТ, професор, доктор наук, завідувач кафедри мікроекономіки, факультет економіки і менеджменту, Щецинський університет, Польща

Друковане періодичне видання «Формування ринкових відносин в Україні»
внесене в міжнародну базу даних періодичних видань:
ISSN 2522–1620

Key title: Formuvannâ rinkovih vidnosin v Ukraïni

Abbreviated key title: Form. rinkovih vidnosin Ukr.

Індексування і реферування: Україніка Наукова, Джерело

Міжнародні інформаційні та наукометричні бази даних: Google Scholar, Index Copernicus International (ICI), Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Формування ринкових відносин в Україні, 2023. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ 22545–12445ПР від 20.02.2017 року

© Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, 2023

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8142166>

БАТАЖОК С. Г.

Еко-індустріальні парки як інструмент регіональних стратегій розвитку

Предмет дослідження. Еко-індустріальні парки як інструмент впровадження підходів ресурсо-ефективності та моделі «циркулярної економіки», залучення інвестицій, підвищення рівня зайнятості населення, забезпечення збалансованого регіонального та місцевого розвитку.

Мета дослідження. Розкрити переваги, етапи впровадження та діяльності еко-індустріальних парків, що сприяють сталому економічному розвитку, механізм державної політики їх створення та функціонування. Дослідити суть процесу розробки та реалізації стратегії розвитку індустріальних парків в Україні.

Методологія проведення роботи. У статті розглянуто напрями та способи розвитку еко-індустріальних парків, що сприяють формуванню привабливого інвестиційного середовища, вирівнюванню економічного розвитку регіонів, підвищенню якості життя населення, створенню нових робочих місць.

Результати роботи. Досліджено механізм і стимули впровадження та розвитку еко-індустріальних парків, які здатні покращити економічні, екологічні й соціальні складові та сприятимуть залученню інвестицій до регіонів.

Висновки. Еко-індустріальний парк — це спеціальна зона індустріального призначення, яка сприяє сталому національному та регіональному розвитку. Необхідним є забезпечення належного механізму функціонування та розвитку еко-індустріальних парків в Україні.

Ключові слова: еко-індустріальні парки, сталий розвиток, індустріальний симбіоз, циркулярна економіка, ресурсоефективне виробництво, стратегія розвитку, державна політика.

BATAZHOK S. G.

Eco-industrial parks as a tool of regional development strategies

Subject of study. Eco-industrial parks as a tool for implementing resource efficiency approaches and the «circular economy» model, attracting investments, increasing the level of employment of the population, ensuring balanced regional and local development.

The aim of the study. To reveal the advantages, stages of implementation and operation of eco-industrial parks that contribute to sustainable economic development, the mechanism of state

policy for their creation and operation. To investigate the essence of the process of development and implementation of the strategy for the development of industrial parks in Ukraine.

Methodology of work. The article examines directions and methods of development of eco-industrial parks that contribute to the formation of an attractive investment environment, equalization of the economic development of regions, improvement of the quality of life of the population, and the creation of new jobs.

Results of work. The mechanism and incentives for the introduction and development of eco-industrial parks, which are capable of improving the economic, ecological and social components and will contribute to attracting investments to the regions, have been studied.

Conclusions. An eco-industrial park is a special industrial zone that promotes sustainable national and regional development. It is necessary to ensure the proper functioning and development mechanism of eco-industrial parks in Ukraine.

Keywords: eco-industrial parks, sustainable development, industrial symbiosis, circular economy, resource-efficient production, development strategy, state policy.

Постановка проблеми. Одним із інструментів посилення конкурентних переваг та розвитку економіки є еко-індустріальні парки, що є більш конкурентоспроможними, привабливими для інвестицій та стійкими до ризиків. В Україні еко-індустріальні парки не демонструють суттєвої динаміки розвитку, що пов'язано з недосконалим законодавчим регулюванням, потребою у значних обсягах інвестицій, браком досвіду ініціаторів створення і керуючих компаній щодо реалізації проєктів. Ці обставини негативно впливають на інвестиційний клімат. Низький рівень фінансування проєктів зумовлений незначною активністю громад та відсутністю відповідних пріоритетів у розвитку регіонів. Необхідним є впровадження механізму державного стимулювання створення та функціонування еко-індустріальних парків.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню діяльності функціонування індустріальних парків присвячені роботи таких науковців як С.В. Глібко, Ю.М. Жорнокуй, М.В. Садченко, М.Л. Данилович-Кропивницька, Ю.А. Джурик, О.А. Івашко, Н.В. Шевчук та ін. Постійні зміни підходів держави до перспектив розвитку еко-індустріальних парків потребують подальшого вивчення та дослідження цієї проблематики.

Метою статті є дослідження етапів впровадження і діяльності еко-індустріальних парків та механізму державної підтримки їх створення і функціонування.

Виклад основного матеріалу. Еко-індустріальні парки (ЕКП), які ще називають сталими, низьковуглецевими, «зеленими» або циркулярними зонами – це індустріальні парки (ІП), створені для поліпшення соціальних, економічних та

екологічних показників діяльності резидентів, зокрема завдяки практикам індустриального симбіозу та зеленим технологіям, які дозволяють ефективно використовувати ресурси та створюють конкурентні переваги, сприяють кліматично сталому розвитку промислових зон та «зелених» ланцюгів доданої вартості, а також дозволяють вести інклюзивну і сталу ділову діяльність та будувати соціально відповідальні стосунки із сусідніми громадами [1].

Вперше концепцію ЕІП парків винесли на обговорення у 1992 році на конференції ООН з довкілля та розвитку. Підходи до ЕІП базувались на принципах промислової екологічності. Лише впродовж останніх 20 років підходи розширилися та вирішують питання пов'язані з економічними, екологічними та соціальними аспектами сталого розвитку ЕІП.

ІП – це територія, на якій зонування та планування відбувається з метою промислового розвитку. ІП розташовані поза межами міста, що зводиться до причин:

- зосередити інфраструктуру на окремій території, що сприятиме економічному та ефективному використанню коштів;
- залучати нові бізнес-структури завдяки забезпеченню доступу до комплексної інтегрованої інфраструктури;
- відмежувати промислові зони з метою зменшення екологічного та соціального впливів на сельбищні території.

ІП мають вагоме значення в економічному зростанні, надають доступ до комплексної інфраструктури та бізнес-послуг, є успішною моделлю для створення робочих місць, передачі відповід-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

них навичок та технологій, залучення прямих іноземних інвестицій та розвитку промисловості.

Міжнародний досвід UNIDO показав, що ЕІП можуть сприяти сталому економічному розвитку країн, які розвиваються.

Економічними перевагами ЕІП є створення робочих місць завдяки екоінноваціям, підвищення ресурсоефективності, збільшення надходжень від інвестицій, зростання рівня конкурентоспроможності, збільшення надходжень до бюджетів, інтеграція до міжнародних ланцюгів утворення доданої вартості, сприяння експортній торгівлі та структурним перетворенням, диверсифікація виробництва на основі порівняльних і конкурентних переваг, підвищення продуктивності, стимулювання науково-дослідної та інноваційної діяльності, розвиток технологічного потенціалу та конкурентоспроможної робочої сили, модернізація підприємств, розвиток фізичної інфраструктури.

Екологічні переваги ЕІП полягають у більш ефективному використанні природних ресурсів та мінімізації впливу на навколишнє середовище на основі принципів циркулярної економіки.

До соціальних переваг ЕІП належать створення робочих місць, безпечні умови праці, підвищення рівня життя мешканців місцевих громад, розвиток соціальної інфраструктури, забезпечення соціальної інклюзії та врахування гендерної політики у трудових відносинах та економічних вигодах, підвищення добробуту, надання державних послуг у більш ефективний спосіб.

Співпраця між підприємствами, органами місцевого самоврядування, спільне використання ресурсів та управління відходами є гарантією ефективності ЕІП. Вищим рівнем кооперації є індустріальний симбіоз, як спосіб реалізації принципів циркулярної економіки.

Індустріальний симбіоз досягається в результаті ініціатив двох, або більше компаній щодо співпраці на взаємовигідних умовах. Одним з найтипівіших прикладів індустріального симбіозу є використання відходів одного виробника як сировини іншим виробником. Промисловий симбіоз лежить також в основі спільного користування обладнанням та ресурсами.

Екологічними перевагами є зменшення споживання палива, води, зниження викидів у атмосферу, відсутність потреби у сировині.

Економічні переваги полягають у можливостях виробників заощаджувати на утилізації сміття,

закупівлі та транспортуванні матеріалів. Симбіотична співпраця завжди приводить до зменшення витрат на виробництві.

Індустріальний симбіоз сприяє економічному зростанню, його часто використовують в ЕІП для покращення показників роботи підприємств [1].

Зокрема, індустріальний симбіоз, який передбачений концепцією ЕКП, чітко зазначений в Європейському зеленому курсі як інструмент досягнення вуглецевої нейтральності [2].

Стимулом до розвитку ЕІП є: розвиток конкурентоспроможного виробничого сектору, який є визначним для економічного розвитку і соціально-економічних перетворень. В ЕІП можна створити сприятливі ділові умови для розвитку виробництва і додаткову економічну вартість секторам, які залежать від виробництва сільськогосподарської або сировинної продукції. На їхній базі можна створити взаємовигідні зв'язки між галузями господарської діяльності [3].

ЕІП – ефективний інструмент залучення інвестицій і технологій, оскільки земля, інфраструктура, якісні послуги і суміжність зі стратегічно важливими ринками є головними чинниками, які впливають на інвестиційні рішення. Можливості обміну технологіями, які відкриваються, зокрема, завдяки іноземним інвестиціям, надзвичайно важливі для збільшення обсягів виробництва за допомогою переходу від трудомісткого до високотехнологічного способу виробництва [4].

Створення ЕІП сприяють регіональному й національному розвитку, оскільки забезпечують надходження інвестицій, появу нових промислових галузей, робочих місць, зв'язки між підприємствами й економічне зростання.

ЕІП поліпшують діловий клімат: сприяють нарощенню об'ємів виробництва через зменшення виробничих витрат, зменшення відходів і викидів, збільшення економічних можливостей [5].

В ЕІП утворюється клімат, сприятливий для співпраці та інновацій, оскільки уряд, приватний сектор, освітні та науково-дослідні заклади ведуть спільну діяльність, проводять дослідження, від яких отримують прибуток та сприяють розвитку в громадян підприємницьких здібностей. ЕІП забезпечують розвиток підприємництва. Послуги спільного користування, що їх надають парки, можуть знизити межу входження на ринок для малих підприємств і спростити доступ до первісного капіталу.

У межах ЕІП можна випробовувати економічні реформи, нові директивні напрями й підходи на географічно обмеженій території. Демонстраційний ефект успішності таких реформ згодом можна поширити на національному рівні, впроваджуючи набутий передовий досвід у інших секторах економіки та промислових зонах.

ЕІП – це економічні хаби й центри економічного зростання громад, діяльність яких позитивно впливає на навколишнє соціальне середовище, за належного проектування, може сприяти досягненню суспільних цілей.

ЕІП сприяють дотриманню екологічних гарантій: створюють можливості для зменшення виробничих витрат завдяки використанню спільної інфраструктури, сприяють більш ефективному використанню енергії, води й матеріалів, зокрема через переробку відходів, використовують відновлювані джерела енергії, практикують індустріальний симбіоз [6].

До ЕІП відносять групу підприємств, що розташовані на спільній території та працюють у сфері виробництва і послуг, співпрацюють між собою в сферах екології та управління ресурсами задля покращення економічних, екологічних і соціальних показників. Міжнародний досвід вказує на те, що ЕІП можуть забезпечити різноманітні економічні, екологічні та соціальні переваги, це виходить далеко за межі традиційної вигоди від інвестицій [7].

У багатьох країнах, що розвиваються, ІП мають вагомое значення для процесів інклюзивної і раціональної індустріалізації, а отже важливі для досягнення країною Цілей сталого розвитку, зокрема [8]:

Ціль 6: Забезпечення загального доступу до безпечної та недорогої питної води для всіх.

Ціль 8: Сприяння сталому інклюзивному економічному зростанню, підвищенню рівня продуктивності і створення гідних робочих місць.

Ціль 9: Побудова надійної інфраструктури, сприяння інклюзивній і стабільній індустріалізації та інноваціям.

Ціль 11: Досягнення безпеки, інклюзивного й сталого розвитку міст і спільнот.

Ціль 12: Стале споживання та виробництво.

Ціль 13: Боротьба зі змінами клімату та їхніми негативними наслідками.

Слід зауважити, що ІП сприяють досягненню Цілей сталого розвитку не лише завдяки соці-

ально та екологічно відповідальній індустріалізації на своїй території, а також слугують прикладом, який можна масштабувати в національному вимірі. Етапи впровадження та діяльності ІЕП на міжнародному рівні представлені в таблиці 1.

Екологічні стандарти моделі ЕІП сприятимуть відповідності української продукції міжнародним стандартам та підвищенню її конкурентоспроможності на світових ринках, популяризації серед інвесторів, зацікавлених в сталому та інклюзивному розвитку.

В Україні є можливість стати ще більш витривалою та резистентною до економічних шоків та відбудувати свою промисловість відповідно до кращих світових стандартів і практик.

Для цього, на думку UNIDO, слід вдосконалювати законодавство аби усунути бар'єри та забезпечити належні фінансові та нефінансові стимули функціонування не лише ІП, а також ЕІП.

Наразі з урахуванням рекомендацій та за підтримки UNIDO, Міністерство економіки України працює над Національною стратегією ІП, яка враховуватиме положення про ЕІП.

Водночас, паралельно з цим бізнес уже зараз може запроваджувати сталі практики та налагоджувати співпрацю між собою, що відповідає критеріям ЕІП, закріплених у Міжнародних положеннях про ЕІП [2].

Внаслідок російського вторгнення в Україну загалом 52,8% опитаних підприємств скоротили свою діяльність, 23,6% взагалі зупинилися, а 2% підприємств вимушені були виїхати із регіонів активних бойових дій [10]. Проблеми зі збутом продукції, постачанням сировини, з використанням електричної енергії, природного газу, з водопостачанням та водовідведенням, проблемами поводження з відходами, нестача працівників через їх вимушене переміщення, мобілізація – все це загалом негативно вплинуло на загальну роботу підприємств в умовах воєнного часу. Щодо інших проблем підприємства, то зазначають переважно зменшення збуту внаслідок постачання великої кількості гуманітарної продукції, знищення виробничих потужностей, зупинку підприємства тощо. Причинами також є фінансова нестабільність, девальвація гривні, окупація, зростання облікової ставки.

Пристаюючи до сучасних реалій, набуло великої актуальності застосування онлайн-комунікацій. Підприємства почали виробляти до-

Таблиця 1. Етапи впровадження та діяльності ІЕП на міжнародному рівні

1. Планування	<p>Прийняття ключових рішень та створення бізнес-кейсу. Попередній аналіз проекту та виявлення його технічних, фінансових, економічних, соціальних та екологічних переваг. Вибір місцевості й конкретного місця розташування: статус земельної ділянки, транспортне сполучення, інфраструктура, екологічні, соціальні та економічні аспекти. Техніко-економічний аналіз: бізнес-план, технічна оцінка, аналіз нереалізованих можливостей серед інвесторів на ринку та етапів інвестування, фінансове моделювання та прогнози обсягів фінансування, аналіз економічних, екологічних та соціальних наслідків.</p>
2. Проектування та будівництво	<p>Виділення земельної ділянки належних розмірів, підготовки плану забудови та схем зонування всередині парку. Оцінка і ресурсо- та енергоефективне проектування об'єктів інфраструктури. Інтегроване планування управління відходами. Оцінка впливу на навколишнє середовище та зменшення наслідків на засадах довгострокової сталості. Розроблення інженерно-технічної документації з використанням екотехнологій. Проведення будівельних робіт з найменшим негативним впливом на довкілля та екосистему. Залучення стейкхолдерів різних рівнів, що сприятиме ефективнішому виробництву, інтересам громади та захисту навколишнього середовища.</p>
3. Функціонування та управління	<p>Функції керівництва ІП: • розподіл земельних ділянок і виробничих приміщень; • управління інфраструктурою і матеріально-технічною базою; • адміністративні послуги; • розвиток бізнесу та інновацій; • управління соціальними послугами; • управління та моніторинг результатів діяльності. Управління трудовими відносинами, що впливає на продуктивність. Енергетичний менеджмент: відповідальність обсягів енергопостачання і енергоспоживання, заохочення до енергоефективності, відновлювана та чиста енергія. Розроблення планів управління відходами: промисловий симбіоз, методи циркулярної економіки. Моделі управління: керуюча компанія державне підприємство, приватне підприємство; спільне державно-приватне управління.</p>
4. Регулювання діяльності	<p>Досягнення Цілей сталого розвитку, перетворення наявних ІП на ЕІП. Створення незалежних органів з питань ЕІП (профільні міністерства, місцеві органи влади та інші відомства). Застосування інвестиційних стимулів: • фінансові стимули (прямі субсидії, гранти й кредити); • фіскальні стимули (податкові канікули та зменшені ставки податків); • інші види заохочень (зокрема субсидування землі, інфраструктури і послуг, а також різноманітні регуляторні поступки). Прийняття спеціалізованого законодавства про ЕІП, створення «єдиних вікон» з надання адміністративних послуг.</p>
5. Інвестиційний маркетинг	<p>Визначення цільових секторів економіки, таргетування інвестицій. Заходи щодо залучення інвестицій та визначення критеріїв для інвесторів, які обумовлені станом національної економіки та рівнем індустріалізації. Стадії інвестиційної підтримки: • стадія 1. Доінвестиційна стадія/прийняття рішення; • стадія 2. Стадія входу в ринок; • стадія 3. Стадія реалізації; • стадія 4. Стадія операційної діяльності/подальшої підтримки. Координація та забезпечення інвестиційної підтримки.</p>

6. Оцінювання та управління ризиками	<p>Цикл управління ризиками:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення; • визначення; • аналіз; • запобігання/ обмеження; • контроль і зворотній зв'язок. <p>Види ризиків для ЕКП:</p> <ul style="list-style-type: none"> • стратегічні ризики; • фінансові ризики; • ринкові та комерційні ризики; • екологічні ризики; • ризики у сфері трудових відносин; • ризики щодо капітальних активів. <p>Оцінка та ранжування ризиків за пріоритетністю.</p> <p>Стратегії управління ризиками:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уникання: усунення причини ризику; • зменшення: скорочення ймовірності чи обмеження наслідків ризику; • розподіл: залучення іншої сторони і поділ ризику з нею; • стимування: розробка плану на випадок настання наслідків ризику.
7. Оцінка ефективності	<p>Цільові показники діяльності ЕІП</p> <p>Економічні показники:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ефективність виробництва; • зменшення рівня безробіття; • розвиток підприємницької діяльності; • зростання доходів суб'єктів економічних відносин від використання активів. <p>Соціальні показники:</p> <ul style="list-style-type: none"> • соціальний менеджмент і соціологічний моніторинг; • соціальна інфраструктура; • соціальна робота в територіальній громаді; • суспільний розвиток. <p>Екологічні показники:</p> <ul style="list-style-type: none"> • екологічний менеджмент і соціологічний моніторинг; • споживання води; • рециклінг; • енергетичний менеджмент; • навколишнє природне середовище; • довкілля та кліматична стійкість.

Складено автором на основі джерел: [6, 9].

даткову продукцію, займатися пошуком інститутів, які розглядають проблематику розвитку сучасних технологій для впровадження ресурсо-ефективних проектів.

Проблеми щодо ефективного використання ресурсів посідають друге місце після проблем із постачанням. Більшість підприємств не мають стратегії щодо ефективного використання виробничих ресурсів. Наявна потреба додаткових зовнішніх інвестицій для заміни (модернізації) обладнання з метою перепрофілювання чи зміни асортименту продукції, освоєння відновлюваних джерел енергії.

Серед видів допомоги, яку підприємства хотіли б отримати для відновлення нормальної роботи, передують консультування щодо пошуку джерел для фінансування рішень із підвищення ефектив-

ності використання ресурсів підприємства (43%) і консультації щодо пошуку постачальників технологій/обладнання (32%). Залежно від розмірів підприємств, потреби, які виникають у підприємств для поліпшення роботи в умовах воєнного часу, дійсно різняться. Для великих підприємств це переважно потреби у зовнішній оцінці експертами та розробка заходів із ресурсоефективності, для середніх – консультування щодо пошуку джерел для фінансування рішень із підвищення ефективності використання ресурсів підприємства, а для малих – ознайомлення із довідниками, галузевими посібниками, збірниками кращих доступних технологій [10].

Також реалії сьогодення вказують на необхідність збільшення енергетичної незалежності

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

українських підприємств, покращення ефективності використання ресурсів, розширення співпраці з міжнародними партнерами та адаптації своєї діяльності до сучасних викликів.

Загалом розвиток ІП сприяє відновленню промисловості у воєнний період, для місцевих громад перевагою розбудови ІП є зростання доходів і добробуту громад, збільшення податкових надходжень, розвиток малих та середніх підприємств у регіоні.

Економіці України необхідно нарощувати промислове виробництво, забезпечувати економічне зростання без надмірного споживання ресурсів. В цьому контексті є необхідним стратегічне планування й ефективне управління ЕІП для досягнення цілей сталого розвитку.

Розвиток ЕІП в Україні сприятиме зростанню виробничих потужностей, стимулюванню зростання суміжних галузей, розвитку людського капіталу та створенню нових робочих місць. В Україні внесено до Реєстру 60 ІП, лише у 37 ІП обрано керуючі компанії, у дев'яти – є учасники та інші суб'єкти ІП.

У 2022 році, впродовж якого до Реєстру включено дев'ять ІП, нарощувалася динаміка щодо їх створення переважно у західних регіонах.

Водночас значна частина ІП не розвивається та не отримує належної підтримки з боку відповідних територіальних громад і регіонів.

Наявний високий ризик неузгодженості ініціатив щодо створення ІП з перспективами просторового розвитку відповідних територій. Таку ситуацію зумовлює відсутність, застарілість або неточність містобудівної документації. Створення ІП в більшості випадків здійснювалося без актуальної містобудівної документації [11].

Мінекономіки та ООН з промислового розвитку (ЮНІДО), за участю інших заінтересованих органів, починаючи з 2020 року реалізують проект технічної допомоги «Глобальна програма ЕІП в Україні: реалізація на місцевому рівні», який має сприяти запровадженню принципів циркулярної економіки (підвищенню продуктивності використання ресурсів, створення закритих циклів використання ресурсів і відходів, які здатні покращити економічні, екологічні та соціальні якості бізнесу, сприятиме залученню інвестицій до регіону). Цей проект фінансується урядом Швейцарії через Державний секретаріат з економічних питань Швейцарії (SECO), кошторисна вартість 2 260 000 швейцарських франків.

В межах проекту проаналізовано функціонуючі ІП України та обрано 3 пілотних парки, в яких наявна значна кількість компаній: на базі КП «Білоцерківський вантажний авіаційний комплекс 2 (Київська область), «Агромаш 2 (м. Запоріжжя) та «ПАТРИ-ОТ» (м. Суми) для впровадження моделі ЕІП.

Водночас, у 2022 році обрано додаткові два пілотні ІП («Мольфар» у Закарпатській області та «Калуський індустріальний ХАБ» у Івано-Франківській області) для надання подальшої технічної підтримки в межах проекту.

Інші ІП будуть долучені до проекту як одержувачі «м'якої» допомоги через навчання та підвищення обізнаності стосовно питань, пов'язаних із плануванням і організацією функціонування ЕІП.

Конкретний очікуваний результат полягає у покращенні екологічних, економічних та соціальних показників промислової діяльності завдяки впровадженню підходів ЕІП у вибраних пілотних ІП, у межах яких вже проваджується господарська діяльність, та посилення значення моделі ЕІП в розвитку країни.

Впровадження механізму ЕІП може бути здійснено через внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки», зокрема, щодо термінологічного визначення ЕІП, їх критеріїв (екологічних, енергетичних та економічних показників), впровадження поняття «промислового симбіозу», дерегуляції окремих видів діяльності в межах парків для запровадження такого симбіозу, механізмів та інструментів підтримки, а також розроблення і прийняття відповідних підзаконних актів [12].

Включені до Реєстру ІП не демонструють очікуваної динаміки розвитку, більшість перебувають на початковій стадії розбудови, внаслідок недосконалого законодавчого регулювання окремих аспектів їх започаткування та функціонування, значної потреби в інвестиціях для створення інфраструктури, недостатнього досвіду ініціаторів створення ІП і керуючих компаній щодо реалізації таких проектів. Зазначені обставини також негативно впливають на інвестиційний клімат, оскільки потенційним учасникам не надходять належні пропозиції щодо розміщення виробничих потужностей у таких парках.

Джерелами фінансування облаштування ІП можуть бути кошти державного та місцевих бюджетів, кошти приватних інвесторів, зокрема за моделлю державно-приватного партнерства, залучені кошти, включаючи кредити банків та інших

фінансово-кредитних установ; кошти міжнародної технічної допомоги та секторальної підтримки Європейського Союзу, інших міжнародних донорів, міжнародних фінансових організацій.

Державне стимулювання за рахунок коштів державного бюджету може здійснюватися через виділення субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, коштів державного фонду регіонального розвитку (ДФРР).

Механізмом державного стимулювання розвитку індустріальних парків є надання податкових та митних пільг, повної або часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами (позиками), здійснення компенсації витрат.

ІП фактично не користуються передбаченими законодавством формами державного стимулювання або використовують їх у такий спосіб, що це може спричинити негативні наслідки для відповідних суб'єктів господарювання в майбутньому.

Для подальшого розвитку ІП важливим чинником є наявність кваліфікованої робочої сили, що є визначальним у перспективі функціонування та розвитку ІП.

Розвиток ІП передбачає виконання таких завдань: наявність інженерно-транспортної інфраструктури, надання стимулів, включення до регіональних стратегій планів розвитку ІП; забезпечення електрифікації територій; державна підтримка через фінансування заходів, спрямованих на покращення екологічних, енергетичних та економічних показників їх функціонування (з метою запровадження моделі ЕІП).

Національна економічна стратегія визначає орієнтири, принципи та цінності в економічній політиці: європейська інтеграція та декарбонізація економіки.

З огляду на те, що модель ЕІП працює за принципами циркулярної економіки, її впровадження спрямоване на посилення конкурентоспроможності виробленої в Україні продукції, впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій для стимулювання розвитку циркулярної економіки та підвищення ресурсоефективності.

Такий підхід забезпечить трансформацію ІП до рівня ЕІП. Модель ЕІП має розглядатися як інструмент для розв'язання проблем регіонального та секторального розвитку в межах галузевих і регіональних стратегій розвитку (табл. 2).

Основними принципами стратегії є:

- обґрунтований вибір території для створення ІП з урахуванням: суспільних інтересів, пріорите-

тів, цілей та завдань, що містяться у державних, регіональних та територіальних стратегіях економічного і соціального розвитку, уже створених та функціонуючих ІП; результатів аналізу фактичного і прогнозного попиту, а також пропозиції доступних трудових ресурсів; результатів аналізу наявних виробничо-господарських зв'язків; наявності містобудівної документації; можливостей використання місцевих виробничих ресурсів; об'єктів соціальної інфраструктури;

- недопущення в межах ІП неправомірного використання суб'єктами господарювання ринкового становища, зокрема зловживання монополієм (домінуючим) становищем, концентрації суб'єктів господарювання;

- орієнтація на розвиток в ІП малого та середнього бізнесу;

- сприяння розвитку ІП на основі моделі ЕІП.

- сприяння сталому розвитку територій з урахуванням забезпечення участі ІП у розвитку інноваційної та дослідницької інфраструктури, інноваційних підприємств, гармонізованому міському та промисловому розвитку;

- поступова мінімізація участі держави у питаннях інституційного забезпечення функціонування ІП.

Створення та функціонування ІП передбачає взаємодію правового, організаційного, економічного, фінансового та екологічного механізмів державної політики.

В правовому механізмі необхідно створити належні умови, врахувати правові та регуляторні межі визначені національним законодавством.

Організаційний механізм спрямований на забезпечення принципів партнерства та співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями, представниками бізнесу, професійних та інших організацій, громадськості. Чітке визначення завдань дасть змогу розподілити відповідальність за прийняття рішень та їх реалізацію.

Складовими організаційного механізму є: застосування показників оцінки результативності для визначення ефективності впливу заходів; регіональні стратегії розвитку, які включають конкретні завдання та заходи щодо забезпечення створення і функціонування ІП; інформаційні кампанії щодо проведення відповідних заходів; міжнародна технічна допомога щодо удосконалення державної політики в створенні та функціонуванні ІП.

Таблиця 2. Цілі та завдання стратегії розвитку індустріальних парків в Україні

Ціль	Завдання
Запровадження моделі ЕІП, зокрема промислово-го симбіозу та взаємодії з територіальними громадами.	запровадження механізму державного стимулювання трансформації ІП у еко-індустріальні із формуванням промислового симбіозу в їх межах, створення нових ІП на основі моделі еко-індустріального парку.
Запровадження фінансових та нефінансових стимулів для ІП.	сприяння створенню фінансових та нефінансових стимулів для залучення інвестицій, що забезпечать розвиток ІП і господарської діяльності в їх межах.
Оптимізація та розвиток мережі ІП з урахуванням потреб бізнесу.	забезпечення комплексного підходу до планування територій, на яких передбачається створення ІП, доступності соціальної та іншої інфраструктури; забезпечення здійснення стратегічної екологічної оцінки містобудівної документації, якою передбачається створення ІП.
Державне стимулювання проектів створення інфраструктури та облаштування ІП.	передбачення у державному та місцевих бюджетах видатків на відповідний рік для державного стимулювання розвитку ІП, зокрема в регіональних полюсах зростання з метою використання наявного потенціалу таких територій для економічного розвитку регіону.
Залучення інвестицій, фінансових ресурсів для реалізації ІП інноваційних та інвестиційних проектів.	забезпечення ефективної взаємодії з ЮНІДО, іноземними державами через надання грантів на екологічні проекти; налагодження взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями, урядовими та неурядовими організаціями іноземних держав; створення передумов для успішної та стійкої інтеграції учасників ІП у міжнародну кооперацію, експорту їх продукції; фінансування спільної участі представників ІП у міжнародних торговельно-виставкових та інвестиційних заходах; залучення фінансових ресурсів для реалізації проектів розвитку (трансформації) ІП за моделлю еко-індустріального парку (наприклад, через випуск «зелених облігацій» та інших фінансових інструментів).
Сприяння ініціаторам створення та керуючим компаніям у залученні потенційних учасників ІП.	забезпечення поширення інформації про ІП та їх можливості, зокрема в іноземних засобах масової інформації; проведення інформаційних заходів (форуми, конференції тощо), спрямованих на демонстрацію переваг ІП в Україні.
Формування та застосування практики управління ІП, яка відповідає кращим світовим підходам у цій сфері.	– забезпечення формування, підтримка та просування засад високопрофесійного керування ІП, зокрема через підвищення спроможності керуючих компаній щодо представлення інтересів учасників, недопущення дискримінаційних проявів у діяльності таких компаній; – надання інформаційної, організаційної та фінансової підтримки всеукраїнським громадським об'єднанням, діяльність яких спрямована виключно на інституційний розвиток ІП; – залучення до інституційної системи сприяння ІП агенцій регіонального розвитку.
Інституційний розвиток системи формування та реалізації державної політики щодо створення і функціонування ІП.	утворення центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику щодо створення і функціонування ІП; утворення державної установи для здійснення підтримки ініціаторів створення, керуючих компаній та учасників ІП; участь професійної спільноти у процесі формування та реалізації державної політики щодо створення і функціонування ІП.
Трансформація ІП на основі моделі ЕІП.	сприяння з боку органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у забезпеченні практичної реалізації підходів до управління ІП, що відповідають моделі ЕІП; розроблення та виконання програм державної допомоги для стимулювання господарської діяльності учасників ІП за рахунок коштів місцевих бюджетів; сприяння поширенню інформації про особливості моделі еко-індустріального парку, її переваги та можливості щодо підвищення конкурентоспроможності національної економіки; формування системи заохочення впровадження моделі еко-індустріального парку; поширення та впровадження найкращих технологій і методів керування (best available technology).

Складено автором на основі джерела: [11].

Економічний механізм забезпечує дотримання принципів сталого розвитку територій та високого рівня конкурентоспроможності через: використання інструментів державного стимулювання з метою формування сприятливих умов для залучення інвестицій в межах ІП; сприяння запровадженню моделі ЕІП.

Фінансовий механізм забезпечує реалізацію принципів прозорості та передбачуваності дій органів державної влади і органів місцевого самоврядування з розподілу бюджетних видатків, коштів, наданих міжнародними організаціями, інвестицій, грантів, залучених надходжень.

Екологічний механізм передбачає сприяння переходу ІП до моделі ЕІП, впровадженню інноваційного, ресурсоефективного та екологічно чистого виробництва, промислового симбіозу, зокрема, через: впровадження програм заохочення повторного використання і переробки матеріалів та використання побічних продуктів виробничих процесів, промислового симбіозу; сприяння впровадженню сучасних стандартів (систем екологічного та енергетичного менеджменту); сприяння створенню інформаційного ресурсу для обміну інформацією щодо поводження з відходами, зокрема використання їх як сировини; сприяння розвиткові ринкових механізмів та інструментів інвестування у ресурсоефективне та екологічно чисте виробництво.

Реалізація стратегії передбачає [11]:

- фінансування проєктів за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів в обсязі не менше 12 млрд гривень;
- залучення інвестицій в обсязі не менше 8 млрд доларів США;
- утворення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику щодо створення і функціонування ІП на території України; утворення державної установи з метою активізації створення та розвитку ІП; створення та забезпечення функціонування професійної організації, яка представляє спільні інтереси ІП.

Висновки

В сучасних умовах мають функціонувати та розвиватися ЕІП як механізм індустріалізації економіки, модернізації промисловості через впровадження підходів ресурсоефективності та циркулярної економіки, залучення інвестицій, збільшення зайнятості населення та забезпе-

чення збалансованого регіонального і місцевого розвитку.

Стимулами забезпечення впровадження моделі ЕКП є наступні показники [1]:

Ефективність управління парком: фінансова підтримка розвитку інфраструктури через ДФРР; часткова компенсація кредитної ставки, бюджетна підтримка та безповоротна допомога.

Екологічні: впровадження індустріального симбіозу, зелені облигації, державна технологічна програма співробітництва.

Соціальні: фінансування створення соціальної інфраструктури ДФРР та підтримка за рахунок місцевих бюджетів, обов'язкові соціальні складові у Концепції ЕІП.

Економічні: державна програма підтримки трансформації ІП до рівня ЕІП, звільнення від сплати ПДВ та митних платежів за імпорту обладнання.

Список використаних джерел

1. Екоіндустріальні парки (ЕІП). Проєкт GEIPP Ukraine. URL: <https://geipp-ukraine.org/>
2. Клецов А. Навіщо Україні еко-індустріальні парки. Економічна правда. 14.07.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/14/689172/>
3. GKTODAY. Forward and Backward Linkages in Food Processing Industry. 2015. URL: <https://www.gktoday.in/gk/what-are-forward-and-backward-linkages/>
4. Xueyi C., Meyer A. Management Models of Industrial Parks in China 2011. URL: https://www.sia-toolbox.net/sites/default/files/11-06-22_management_models_industrial_parks_china.pdf
5. Planning and Managing Industrial Parks. UNIDO. 2022. URL: https://sipp.unido.org/sites/default/files/knowledge/2022-06/English_O.pdf
6. An International Framework for Eco-Industrial Parks Version 2.0. World Bank. 2021. URL: <https://www.unido.org/sites/default/files/files/2021-04/An%20international%20framework%20for%20eco-industrial%20parks%20v2.0.pdf>
7. Etienne Kechichian, Mi Hoon Jeong. Mainstreaming Eco-Industrial Parks. World Bank. 2016. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/6d7c9a8e-ab9b-54da-9d9f-69e4cd03e13f/content>
8. Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку до 2030 року. Відділ економічних і соціальних питань. Сталий розвиток. UNIDO. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

9. Міжнародні рекомендації для індустріальних парків. UNIDO. 2019. URL: <file:///C:/Users/%D0%B4%D0%BE%D0%BC/Downloads/Mizhnarodni-rekomendatsii-IP-2-1-3.pdf>

10. Діяльність вітчизняних підприємств під час війни в Україні: дослідження реального стану та потреб. Київ.: Центр ресурсоефективного та чистого виробництва. 2022. 23 с. URL: http://www.recpc.org/wp-content/uploads/2022/11/National_businesses_during-war_2022.pdf

11. Про схвалення Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023–2030 роки: розпорядження КМУ від 24.02.2023 р. №176–р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#n9>

12. Довідкова інформація щодо реалізації проекту «Глобальна програма еко-індустріальних парків в Україні: реалізація на місцевому рівні»: Міністерство економіки України. Департамент інвестицій, інновацій та інтелектуальної власності від 13.02.2023 р. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2c3e1be5-a8da-4e35-b51a-4486f22edee8&title=ModelEkoinustrialnogoParkuVUkraini>

References

1. Ekoindustrialni parky (EIP). Proekt GEIPP Ukraine. URL: <https://geipp-ukraine.org/>

2. Kleshchov A. Navishcho Ukraini eko-industrialni parky. Ekonomichna pravda. 14.07.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/14/689172/>

3. GKTODAY. Forward and Backward Linkages in Food Processing Industry. 2015. URL: <https://www.gktoday.in/gk/what-are-forward-and-backward-linkages/>

4. Xueyi C., Meyer A. Management Models of Industrial Parks in China 2011. URL: https://www.sia-toolbox.net/sites/default/files/11-06-22_management_models_industrial_parks_china.pdf

5. Planning and Managing Industrial Parks. UNIDO. 2022. URL: https://sipp.unido.org/sites/default/files/knowledge/2022-06/English_0.pdf

6. An International Framework for Eco-Industrial Parks Version 2.0. World Bank. 2021. URL: <https://www.unido.org/sites/default/files/files/2021-04/An%20international%20framework%20for%20eco-industrial%20parks%20v2.0.pdf>

7. Etienne Kechichian, Mi Hoon Jeong. Mainstreaming Eco-Industrial Parks. World Bank. 2016. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/6d7c9a8e-ab9b-54da-9d9f-69e4cd03e13f/content>

8. Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denniy staloho rozvytku do 2030 roku. Viddil ekonomichnykh i sotsialnykh pytan. Stalyi rozvytok. UNIDO. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

9. Mizhnarodni rekomendatsii dlia industrialnykh parkiv. UNIDO. 2019. URL: <file:///C:/Users/%D0%B4%D0%BE%D0%BC/Downloads/Mizhnarodni-rekomendatsii-IP-2-1-3.pdf>

10. Diialnist vitchyznianykh pidpriemstv pid chas viiny v Ukraini: doslidzhennia realnoho stanu ta potreb. Kyiv.: Tsentr resursoefektyvnoho ta chystoho vyrobnytstva. 2022. 23 s. URL: http://www.recpc.org/wp-content/uploads/2022/11/National_businesses_during-war_2022.pdf

11. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku industrialnykh parkiv na 2023–2030 roky: rozporiadzhennia KМУ від 24.02.2023 р. №176–р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#n9>

12. Dovidkova informatsiia shchodo realizatsii proektu «Hlobalna prohrama eko-industrialnykh parkiv v Ukraini: realizatsiia na mistsevomu rivni»: Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Departament investytsii, innovatsii ta intelektualnoi vlasnosti vid 13.02.2023 r. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2c3e1be5-a8da-4e35-b51a-4486f22edee8&title=ModelEkoinustrialnogoParkuVUkraini>

Дані про автора

Батажок Світлана Григорівна,

к.е.н., доцент кафедри економіки та економічної теорії Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква

e-mail: batazhok@ukr.net

Data about the author

Svitlana Batazhok,

PhD in Economics, Professor of the Department of Economics and Economic Theory,

Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva
e-mail: batazhok@ukr.net

ЗМІСТ

Макроекономічні аспекти сучасної економіки

ЧЕРНИШОВ М. О. Актуальність фінансової безпеки банківської системи України в умовах сталого розвитку.....	5
БОЦМАН Ю. О., ІВАСІВ І. Б. Особливості розвитку ринку державних цінних паперів	12

Інноваційно-інвестиційна політика

КРАСНОЖОН С. В., ІВАНОВ В. Є. Суверенні фонди як альтернатива корпоративного інвестування	18
---	----

Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності

МАРТИНЕНКО В. П., МАКАЛЮК І. В. Запобігання банкрутства промислових підприємств у нестійкому ринковому середовищі	23
КОЛОДІЙЧУК А. В. Структурні та якісні особливості розвитку ІКТ-підприємництва в Україні	30
ПЛАХОТНІКОВА Л. О. Маркетингове дослідження кон'юнктури світового ринку молока та молочної продукції	36
МОЛНАР О. С., МІЦА В. В., ТИХОНОВ В. О. Оцінка ефективності стратегічного маркетингового управління збутом підприємств	46
СТЕПАСЮК Л. М. Перспективи вирощування нуту в Україні	51
АНТКІВ В.В. Ресурсне забезпечення банківського кредитування нефінансових корпорацій в умовах економічної нестабільності	57
ЯЦКО М. В., СТРОГУШ О. М., ЧЕГІЛЬ А. В. Участь облікової і фінансової служб у процесі розробки і впровадження корпоративної інформаційної системи стратегічного управління підприємством	66

Розвиток регіональної економіки

БАТАЖОК С. Г. Еко-індустріальні парки як інструмент регіональних стратегій розвитку.....	71
МАРЦИНОВСЬКИЙ В.В. Огляд найбільш поширених концепцій інтегрованих маркетингових комунікацій	82